

Paulina Rosalska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Jan Wiktor Porzeziński

1. Biogram

Urodził się 4 sierpnia 1870 roku w Morszańsku (Rosja), zmarł 12 marca 1929 roku w Warszawie. W 1888 roku ukończył naukę w gimnazjum filologicznym w Moskwie i rozpoczął studia na Wydziale Historyczno-Filologicznym Uniwersytetu Moskiewskiego. W roku 1892 uzyskał stopień kandydata nauk, w roku 1896 tytuł docenta, w roku 1901 został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego, a w roku 1903 – profesora zwyczajnego. Do roku 1921, w którym przeniósł się do Polski, aby podjąć pracę na UW, pracował na Uniwersytecie Moskiewskim – w latach 1901–1921 kierował Katedrą Języków Europejskich, którą objął po swoim najważniejszym nauczycielu Filippie Fortunatowie. W latach 1922–1929 był zatrudniony na UW jako profesor zwyczajny, gdzie objął Katedrę Językoznawstwa Indoeuropejskiego. W 1923 roku podjął równoległe pracę jako profesor zwyczajny na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL. W latach 1923–1924 pełnił funkcję prorektora UW, w latach 1924–1925 był dziekanem, a w latach 1925–1926 prodziekanem Wydziału Filozoficznego na tej uczelni. Z kolei na KUL-u w latach 1925–1927 pełnił funkcję dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych, a w latach 1926–1929 – sędziego uniwersyteckiego. Od roku 1915 był członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, w latach 1917–1921 prezesem Polskiego Koła Naukowego w Moskwie, a w latach 1928–1929 – PTJ. W roku 1925 został członkiem Towarzystwa Naukowego we Lwowie, a także członkiem korespondentem PAU, w roku 1927 członkiem czynnym. Należał do zarządu Kasy im. Mianowskiego i TMJP, ponadto do rosyjskich organizacji naukowych – był członkiem Komisji dialektologicznej Rosyjskiej Akademii Nauk, Moskiewskiego Towarzystwa Lingwistycznego, Towarzystwa Psychologicznego i Towarzystwa Etnograficznego. Współredagował „Prace Filologiczne” i „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”. Był fundatorem nagrody za najlepszą pracę dyplomową dla studentów KUL-u.

Bibliografia J.W.P. obejmuje ponad 50 prac. Jego zainteresowania naukowe dotyczyły przede wszystkim językoznawstwa ogólnego i gramatyki porównawczej języków indoeuropejskich oraz szczegółowych problemów języków bałtyckich (głównie litewskiego i łotewskiego) i słowiańskich (przede wszystkim rosyjskiego, polskiego i połabskiego).

2. Gramatyka

Ze względu na szerokie zainteresowania naukowe J.W.P. i wszechstronną wiedzę indoeuropeistyczną jego dorobek z zakresu gramatyki jest różnorodny. Wśród najważniejszych prac z zakresu językoznawstwa ogólnego wymienia się przede wszystkim napisany po rosyjsku i przetłumaczony na niemiecki „Wstęp do językoznawstwa” (Введение въ языковѣдѣніе: пособие къ лекціямъ) (J.W.P. 1907) i „Wstęp do językoznawstwa indoeuropejskiego” (J.W.P. 1929), którego J.W.P. nie zdążył przed śmiercią opublikować. Z kolei z zakresu językoznawstwa porównawczego najważniejszymi dziełami są dwa rosyjskojęzyczne podręczniki poświęcone głosowni i morfologii sanskrytu, greki, łaciny i języka staro-cerkiewno-słowiańskiego (J.W.P. 1912a, 1916).

Istotne miejsce w badaniach J.W.P. zajmowały szczegółowe badania diachroniczne nad językami bałtyckimi. Jego najważniejsze rozprawy z tej dziedziny dotyczą problematyki czasowników. W pracy „Къ исторіи формъ сиряженя въ балтійскихъ языкахъ” (J.W.P. 1901) opisuje pochodzenie i rozwój końcówek osobowych i tematów czasownikowych w językach bałtyckich, z kolei w publikacji „Возвратная форма глаголовъ въ литовскомъ и латышскомъ языкахъ” (J.W.P. 1903) na podstawie analizy języków litewskiego i łotewskiego stara się zrekonstruować formy i funkcje znaczeniowe strony zwrotnej w języku ogólnobałtyckim. Pomniejsze artykuły poświęcone są głównie fonologii i morfologii języków bałtyckich, przede wszystkim litewskiego (J.W.P. 1902, 1912b, 1928ab).

Interesującą publikacją J.W.P. jest artykuł „О так званыхъ частіахъ мовы словъ kilka” (J.W.P. 1923), w którym krytycznie odnosi się do klasyfikacji części mowy Stanisława Szobera w jego „Gramatyce języka polskiego”, wyrażając przekonanie, że klasyfikacje tego typu powinny być oparte wyłącznie na kryteriach formalnych. Do stanowiska J.W.P. odwołał się m.in. Zygmunt Saloni w swojej propozycji klasyfikacji leksemów opartej na kryteriach fleksyjnych (Saloni 1974: 10; Saloni, Świdziński 1998: 95).

→ CZĘŚCI MOWY I ICH KLASYFIKACJE, MORFOLOGIA

→ STANISŁAW SZOBER

Najważniejsze publikacje

J.W.P. 1901. *Къ исторіи формъ сиряженя въ балтійскихъ языкахъ. Общее введеііе; образованіе формъ лица и основъ времени и наклоненія*. Москва: Унив. Типография.

J.W.P. 1902. „Явления конца словъ въ латышскомъ и прусскомъ языкахъ”. W *Сборникъ статей въ честь Ф.Ф. Фортунатова*. Варшава: 608–648.

J.W.P. 1903. *Возвратная форма глаголовъ въ литовскомъ и латышскомъ языкахъ*. Москва: Тип. Императорской академии наук.

J.W.P. 1907. *Введение въ языковѣдѣніе: пособие къ лекціямъ*. Москва: Синодальная Типографія.

J.W.P. 1911. „Die baltisch-slavische Sprachgemeinschaft”. *Rocznik Slawistyczny* 4: 1–26.

J.W.P. 1927. „Z metodologii badań semantycznych”. *Prace Filologiczne* 12: 323–329.

J.W.P. 1912a. *Очеркъ сравнительной фонетики древнеиндійскаго, греческаго, латинскаго и старославянскаго языковъ*. Москва: Типо-лит. т-ва И.Н. Кушнерев и К°.

- J.W.P. 1912b. „Der Dativ sg. der -i- Stämme im Litauischen”. *Indogermanische Forschungen* 31: 423–426.
- J.W.P. 1914. *Сравнительная грамматика славянскихъ языковъ*. Москва: Скл. в книжном магазинѣ В.С. Спиридонова и А.М. Михайлова.
- J.W.P. 1916. *Сравнительная морфология древнеиндийскаго, греческаго, латинскаго и старославянскаго языковъ*. Москва: Общество взаимопомощи студентов-филологов при И.М.У.
- J.W.P. 1923. „O tak zwanych częściach mowy słów kilka”. *Przegląd Humanistyczny* 2(1–2): 129–150.
- J.W.P. 1925. „O stosunkach wzajemnych języków zachodnio-słowiańskich”. *Slavia Occidentalis* 3–4: 215–231.
- J.W.P. 1926. „Zagadnienia sporne gramatyki słowiańskiej”. *Prace Filologiczne* 10: 110–143.
- J.W.P. 1928a. „Przyczynki do dziejów języka litewskiego”. W *Symbolae grammaticae in honorem Ioannis Rozwadowski*, t. 2. Kraków: Gebethner & Wolff, 27–33.
- J.W.P. 1928b. „Litewskie «a» i «e» pod akcentem”. W *Сборникъ статей въ честь акад. А.И. Соболевскаго*. Leningrad: 357–368.
- J.W.P. 1929. *Wstęp do językoznawstwa indoeuropejskiego* [rękopis].

Literatura podmiotowa

- Doroszewski, W. 1929. „Wiktor Porzeziński. Uczony i Człowiek (Wspomnienie osobiste)”. *Prace Filologiczne* 14(1): 26–28.
- Duralska, D., i A.K. Guzek (red.). 2019. *Poczet dziekanów Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego wraz z kroniką zdarzeń w latach 1915–2018*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- Karolewicz, G. *Prof. Wiktor Porzeziński (1925–1927)*, https://www.kul.pl/files/1513/09_porzezinski_wiktor_jan_3.pdf (dostęp: 17.06.2023).
- Klimaj, Z., i W. Makarski. 1969. „Językoznawstwo w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim”. *Roczniki Humanistyczne* 17(1): 79–99.
- Saloni, Z. 1974. „Klasyfikacja gramatyczna leksemów polskich”. *Język Polski* 54(1–2): 3–13, 93–101.
- Saloni, Z., i M. Świdziński. 1998. *Składnia współczesnego języka polskiego*, wyd. 4 zm. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Szober, S. 1929. „Wiktor Porzeziński. Życie i praca (1870–1929)”. *Prace Filologiczne* 14(1): 7–24.
- Szober, S. 1929. „Bibliografia prac prof. W. Porzezińskiego”. *Prace Filologiczne* 14(1): 29–33.
- Szober, S. 1929. „Zmarli członkowie: Ś.p. Wiktor Porzeziński (1870–1929)”. *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego* 22: 116–119.
- Szober, S. 1930. „Wiktor Porzeziński (1870–1929)”. *Slavia Occidentalis* 9: 1–7.
- Szober, S. 1930. „Wiktor Porzeziński (1870–1929)”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 2: 69–81.